

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

БУХТІЯРОВА ІРИНА ГЕННАДІЇВНА

УДК [342.951:347/63](477)

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ
ДИТИНСТВА ТА МАТЕРИНСТВА В УКРАЇНІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, професор

Безпалова Ольга Ігорівна,

Харківський національний університет внутрішніх справ,
завідувач кафедри адміністративної діяльності поліції

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Соболь Євген Юрійович,

Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка,

завідувач кафедри державно-правових дисциплін та адміністративного права

кандидат юридичних наук

Шкарупа Костянтин Вікторович,

Інститут кримінально-виконавчої служби,

старший науковий співробітник науково-дослідного центру

з питань діяльності органів та установ Державної пенітенціарної служби України

Захист відбудеться «6» березня 2018 р. о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.503.01 у Науково-дослідному інституті публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2 А

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2 А

Автореферат розісланий «5» лютого 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

К. М. Куркова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Протягом останніх десятиліть істотно зменшилася чисельність населення України, що свідчить про наявність глибокої демографічної кризи, в якій перебуває наша держава. Відсутність відповідної державної політики може призвести до зупинки соціально-економічного розвитку України та зниження стану її національної безпеки. Зважаючи на це одним зі стратегічних загальнонаціональних пріоритетів нашої держави має стати вироблення дієвого механізму охорони захисту дитинства та материнства, стимулювання народжуваності, збереження репродуктивного здоров'я нації як невід'ємної умови належного функціонування сфери національної безпеки. Отже, сьогодні важливого значення набуває вироблення ефективної державної політики у сфері захисту дитинства та материнства в Україні, а також дієвого механізму її реалізації за допомогою вжиття низки відповідних законодавчих, адміністративних та просвітницьких заходів. Указане дозволить створити належні умови для реалізації прав і свобод жінок-матерів та дітей, забезпечити їх належний правовий та соціальний захист.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Дана проблематика в рамках науки адміністративного права до цього часу не розглядалася, що свідчить про недостатню увагу науковців до проблем, які існують у галузі формування державної політики у сфері захисту дитинства та материнства, вироблення дієвого адміністративно-правового механізму її реалізації. Переважно питаннями захисту материнства займалися науковці в рамках спеціальностей 12.00.01 та 12.00.03. Так, зокрема, О. Я. Явор розглядав правові аспекти сурогатного материнства; О. М. Ганькевич розкрила особливості судочинства у справах про визнання батьківства, материнства та його оспорювання; І. О. Гелецька присвятила свою увагу теорії та практиці застосування правових норм під час судового визнання батьківства; М. О. Стефанчук охарактеризував особливості захисту суб'єктивних цивільних прав дітей в умовах збройних конфліктів.

Проблемні питання правового регулювання захисту прав людини, зокрема у сфері захисту дитинства та материнства, були предметом наукових досліджень В. Б. Авер'янова, Р. В. Аверчука, С. М. Алфьорова, М. І. Ануфрієва, О. М. Бандурки, О. І. Безпалової, В. М. Бесчастного, Ю. П. Битяка, О. А. Біди, А. Б. Благої, О. С. Бурлаки, В. В. Галуцька, О. М. Ганкевича, Ю. В. Гаруста, В. М. Гаращука, І. П. Голосніченка, С. Ф. Денисюка, О. Ю. Дрозда, О. В. Джафарової, С. М. Злупка, Н. А. Зобенько, О. М. Ключова, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка, М. В. Корнієнка, С. П. Котелейчука, О. М. Кудрявцевої, К. Б. Левченко, М. В. Лошицького, А. А. Манжули, О. І. Миколенка, О. В. Негодченка, Н. М. Оніщенко, А. М. Подоляки, Т. О. Проценка, Є. Ю. Соболя, О. О. Сосновика, А. А. Стародубцева, Г. В. Толкачової, Р. В. Шаповала, В. К. Шкарупи, К. В. Шкарупи та інших науковців. Праці зазначених учених становлять основу формування наукових підходів до аналізу проблем правового регулювання захисту дитинства та материнства в Україні. Однак питання правового регулювання

упорядкування діяльності суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері, що аналізується, вироблення дієвого адміністративно-правового механізму захисту дитинства та материнства висвітлені фрагментарно, в межах більш широкої правової проблематики. Станом на сьогодні практично відсутні комплексні дослідження, присвячені особливостям захисту прав і свобод жінок-матерів та дітей у регіонах проведення антитерористичної операції.

Таким чином, необхідність удосконалення та системного оновлення правового регулювання діяльності суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері захисту дитинства та материнства, з одного боку, та відсутність комплексних наукових досліджень цієї проблематики – з іншого, обумовлюють актуальність і вказують на необхідність комплексного дослідження адміністративно-правових засад захисту дитинства та материнства в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно плану науково-дослідницької роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0115U005495), до пп. 2.1, 2.2, 2.4, 2.8 Пріоритетних напрямків наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років, затверджених наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275.

Мета і завдання дослідження. *Мета* роботи полягає в тому, щоб на основі аналізу чинного законодавства України, узагальнення практики його реалізації та міжнародного досвіду визначити сутність та особливості захисту дитинства та материнства в Україні, виробити пропозиції щодо шляхів удосконалення адміністративного законодавства у цій сфері.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі *завдання*:

- розкрити генезу становлення інституту захисту дитинства та материнства в Україні;
- охарактеризувати сучасний стан захисту дитинства та материнства в Україні;
- окреслити правові засади захисту дитинства та материнства в Україні та виділити місце серед них норм адміністративного права;
- визначити мету та розкрити напрями адміністративно-правового захисту дитинства та материнства в Україні;
- охарактеризувати систему суб'єктів адміністративно-правового захисту дитинства та материнства в Україні;
- окреслити форми та методи адміністративно-правового захисту дитинства та материнства в Україні;
- узагальнити зарубіжний досвід захисту дитинства та материнства та окреслити можливості його використання в Україні;
- запропонувати перспективні напрями оптимізації системи суб'єктів захисту дитинства та материнства в Україні в умовах реформування органів виконавчої влади;
- надати пропозиції та рекомендації, спрямовані на удосконалення адміністративного законодавства у сфері захисту дитинства та материнства в

Україні.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають з питань адміністративно-правового забезпечення захисту дитинства та материнства в Україні.

Предмет дослідження – адміністративно-правові засади захисту дитинства та материнства в Україні.

Методи дослідження. Відповідно до поставленої мети та завдань у роботі використано сукупність як загальнонаукових, так і спеціальних методів і способів наукового пізнання, застосування яких дозволило всебічно проаналізувати об'єкт і предмет дослідження. За допомогою *логіко-семантичного* методу та методу *сходження від абстрактного до конкретного* поглиблено понятійний апарат (розділ 1-3). *Системно-структурний* метод дозволив визначити систему суб'єктів адміністративно-правового захисту дитинства та материнства в Україні (підрозділ 2.2), окреслити шляхи вдосконалення адміністративного законодавства у сфері захисту дитинства та материнства в Україні (підрозділ 3.3). З метою визначення можливостей використання зарубіжного досвіду захисту дитинства та материнства в Україні використовувався *порівняльно-правовий* метод (підрозділ 3.1). Методи *групування, класифікації, системно-функціональний* використані з метою характеристики правових засад захисту дитинства та материнства в Україні, окреслення напрямів адміністративно-правового захисту дитинства та материнства в Україні, з'ясування компетенції суб'єктів захисту дитинства та материнства в Україні (підрозділи 1.3, 2.1, 2.2). Для аналізу сучасного стану захисту дитинства та материнства в Україні, формування пропозицій щодо удосконалення адміністративного законодавства у сфері захисту дитинства та материнства в Україні використовувалися метод *документального аналізу та індуктивний* метод (підрозділи 1.2, 3.2).

Нормативною основою дослідження є Конституція України, чинні законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, а також проекти нормативних актів, що визначають правові засади захисту дитинства та материнства в Україні. У ході дисертаційного дослідження було також використано законодавство низки зарубіжних країн (Швеція, Бельгія, Австрія, Іспанія, Німеччина, США та Канада), досвід яких щодо правового регулювання захисту дитинства та материнства може бути використаний в Україні.

Емпіричну основу дослідження становлять узагальнення практичної діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері захисту дитинства та материнства в Україні, політико-правова публіцистика, довідкові видання.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексним дослідженням адміністративно-правових засад захисту дитинства та материнства в Україні. У результаті проведеного наукового дослідження сформульовано ряд нових наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем. Зокрема,

вперше:

– розглянуто систему суб'єктів адміністративно-правового захисту дитинства і материнства в Україні як сукупність взаємопов'язаних публічних

інституцій, що структурно відносяться до різних гілок влади, мають відмінне підпорядкування та делеговано виконують функції держави у сфері правого захисту дитинства і материнства, здійснюють відповідні повноваження та реалізують державну політику у сфері дитинства і материнства;

– розкрито особливості форм діяльності органів публічної адміністрації у сфері адміністративно-правового захисту дитинства та материнства в Україні, що є класичним виразом їх адміністративної діяльності щодо здійснення виконавчо-розпорядчої діяльності та надання адміністративних послуг з метою відновлення чи недопущення порушення прав, свобод або законних інтересів дітей та матерів в Україні; при цьому суб'єкти публічної адміністрації можуть використовувати весь наявний арсенал форм адміністрування суспільних відносин, а саме: видання нормативних й індивідуальних адміністративних актів, здійснення інших юридично значущих дій і матеріально-технічних операцій;

– встановлено місце норм адміністративного права в системі правових засад захисту дитинства та материнства в Україні; аргументовано, що положення адміністративного законодавства здійснюють управлінсько-організаційний вплив на відносини, пов'язані з діяльністю державних службовців у сфері правового забезпечення материнства і дитинства, також його норми мають переважно охоронне спрямування та діють лише в разі реального порушення легального стану досліджуваних інститутів;

удосконалено:

– характеристику мети адміністративно-правового захисту дитинства і материнства, під якою запропоновано розуміти досягнення стану ефективного захисту матері та дитини, який передбачає здійснення органами публічної адміністрації дій управлінського характеру шляхом реалізації удосконалених адміністративно-правових норм, що відповідають основним стандартам європейської політики захисту дитинства та материнства;

– розуміння сучасного стану захисту дитинства та материнства в Україні як складового елемента правового механізму забезпечення належного функціонування інституту сім'ї в цілому; аргументовано, що важливим елементом правового захисту дитинства та материнства в державі виступає соціальне забезпечення відповідних верств населення;

– пропозиції щодо оптимізації адміністративного законодавства з питань захисту материнства та дитинства в Україні, зокрема запропоновано внесення змін до Закону України «Про адміністративні послуги» та розпорядження Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання адміністративних послуг органів виконавчої влади через центри надання адміністративних послуг», закріпивши за вказаними центрами можливості надання послуг щодо: надання інформаційно-довідкової інформації у сфері захисту материнства і дитинства; підготовки та опрацювання матеріалів з питань матеріальної, психологічної та юридичної допомоги; сприяння зайнятості молоді; профілактики насильства та жорстокого поводження в сім'ї;

дістало подальшого розвитку:

– характеристика етапів генези становлення інституту захисту материнства і

дитинства в Україні, що дозволило з'ясувати передумови виникнення потреби у правовому захисті різних верств населення (у тому числі жінок та дітей), розглянути основні тенденції правових та організаційних форм захисту материнства та дитинства на різних історичних етапах, запропонувати шляхи підвищення ефективності реалізації положень адміністративного законодавства, яке визначає особливості захисту материнства і дитинства в Україні, зокрема з урахуванням європейських стандартів у цій сфері;

– характеристика сучасного етапу адміністративної реформи в державі, що дозволило виокремити та розкрити ті її напрями, що мають безпосереднє відношення до оптимізації системи суб'єктів захисту дитинства та материнства в Україні, зокрема в частині надання адміністративних послуг уповноваженими суб'єктами на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях;

– узагальнення зарубіжного досвіду у сфері захисту дитинства та материнства, що надало можливість виокремити норми, імплементація яких дозволить створити умови для оновлення існуючого адміністративно-правового механізму захисту дитинства та материнства в Україні.

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана здобувачем самостійно. Усі сформульовані положення та висновки є результатом особистих досліджень дисертанта. Ідеї, положення чи гіпотези інших авторів мають відповідні посилання і використані лише для підкріплення позицій здобувача або відповідної наукової полеміки.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес та можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – як основа для подальшого розроблення проблем адміністративно-правового захисту дитинства і материнства в Україні (акти впровадження Науково-дослідного інституту публічного права, Національної академії внутрішніх справ та Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»);

– *правотворчості* – в ході внесення змін і доповнень до нормативно-правових актів, які регулюють питання захисту дитинства і материнства в Україні (довідка Науково-дослідного інституту публічного права);

– *правозастосовній діяльності* – з метою покращення практичної діяльності суб'єктів захисту дитинства і материнства в Україні;

– *навчальному процесі* – під час підготовки підручників і навчальних посібників з дисциплін «Адміністративна діяльність поліції», «Захист та дотримання прав і свобод людини в діяльності поліції», «Правозастосування»; вони вже використовуються в ході проведення занять із зазначених дисциплін у Харківському національному університеті внутрішніх справ. Їх враховано також у навчально-методичних розробках, підготовлених за участю автора (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ).

Апробація результатів дисертації. Підсумки розроблення проблеми в цілому, окремих її аспектів, одержані узагальнення і висновки було оприлюднено на науково-практичних конференціях: Новітні тенденції сучасної юридичної науки

(м. Дніпропетровськ, 4 – 5 груд. 2015 р.); Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи (м. Київ, 11 – 12 берез. 2016 р.); Сучасне правотворення: питання теорії та практики (м. Дніпро, 3 – 4 черв. 2016 р.); Сучасні тенденції в юридичній науці України та зарубіжних країн (м. Запоріжжя, 23 – 24 верес. 2016 р.); Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети (м. Одеса, 20 – 21 січ. 2017 р.); Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги сьогодення (м. Запоріжжя, 28 – 29 лип. 2017 р.).

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, поділених на дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та двох додатків. Повний обсяг дисертації становить 230 сторінок. Список використаних джерел складається з 254 найменувань та розміщений на 27 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено її зв'язок із науковими програмами, планами та темами, розкрито мету і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, окреслено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо апробації результатів дослідження та публікацій.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади захисту дитинства та материнства в Україні» присвячено характеристиці генези правових засад захисту дитинства та материнства в Україні, визначенню сучасного стану захисту дитинства та материнства в Україні, аналізу правових засад захисту дитинства та материнства в Україні та з'ясуванню місця серед них норм адміністративного права.

У *підрозділі 1.1. «Гене́за становлення інституту захисту дитинства та материнства в Україні»* окреслено історичні періоди генези становлення інституту захисту материнства і дитинства. Виокремлено три взаємопов'язані та взаємообумовлені етапи: 1) перший охоплює проміжок від часів існування Київської Русі (X століття) до середини XIX століття; 2) другий – з середини XIX по кінець 80-х років XX століття; 3) третій – з моменту набуття Україною незалежності до сучасного періоду. Охарактеризовано кожен із наведених етапів, що дозволило з'ясувати передумови виникнення потреби у правовому захисті різних верств населення (у тому числі жінок та дітей), розглянути основні тенденції правових та організаційних форм захисту материнства та дитинства на різних історичних етапах, запропонувати шляхи підвищення ефективності реалізації положень адміністративного законодавства, яке визначає особливості захисту материнства і дитинства в Україні, зокрема з урахуванням європейських стандартів у цій сфері.

Визначено, що найбільш активний розвиток правових засад захисту материнства і дитинства починається з кінця XIX століття, що пов'язано з проведенням численних реформ у Російській імперії, в складі якої знаходились території сучасної України, посиленням загальносвітових соціальних рухів за права жінок та актуалізацією питання правового регламенту освіти дітей та жінок. Встановлено, що остаточне становлення правових механізмів захисту дитинства і

материнства було здійснено в радянський період; законодавство СРСР включало в себе велику кількість нормативно-правових актів, які координували питання, пов'язані з вихованням дітей, охороною їх здоров'я, навчанням, а також забезпеченням трудової діяльності вагітних жінок, матерів, умовами їх праці, пільгами. Встановлено, що для третього етапу становлення правових засад захисту материнства і дитинства характерним є оновлення існуючого підходу до визначення місця та ролі жінки у суспільному житті, розширення кола її прав, зокрема тих, що пов'язані із материнством, винесення питань захисту прав дитини (зокрема, права на освіту) на якісно новий рівень. Особлива увага приділяється закріпленню на рівні відповідних нормативно-правових актів питань протидії насильству в сім'ї, зокрема недопущення випадків вчинення насильства стосовно жінок та дітей, а також мінімізації їх негативних наслідків.

У підрозділі 1.2. *«Сучасний стан захисту дитинства та материнства в Україні»* визначено, що механізм правового захисту дитинства і материнства походить здебільшого від права сімейного, трудового та права соціального забезпечення, адже саме в офіційних документах цих галузей міститься найбільша кількість положень, що прямо впливають на правове становище вказаних інститутів. Зокрема, нормативні акти сімейно-правової спрямованості регулюють правовідносини, пов'язані з головним соціальним осередком – сім'єю. Право соціального забезпечення спрямовує свою дію на суб'єктів, які характеризуються особливим фізіологічним станом або знаходяться у скрутному становищі через об'єктивні обставини, або потребують державної допомоги з інших підстав. В даному випадку материнство і дитинство – це правові інститути, суб'єктами яких є вразливі версти населення країни в економічному, соціальному чи фізіологічному плані, а саме: сім'ї з дітьми, малозабезпечені сім'ї, вагітні жінки, діти, діти-сироти, діти-інваліди. Соціальний захист материнства і дитинства є пріоритетним для держави, тому з метою його якісного правового регулювання саме в рамках права соціального забезпечення приймається найбільша кількість нормативно-правових актів, головною метою яких є захист досліджуваних інститутів. Специфічний правовий вплив у сфері забезпечення материнства міститься у трудовому законодавстві, яке встановлює відповідні пільги та особливості правового статусу вагітних жінок та матерів. Окремі питання захисту прав жінок (матерів) та дітей, зокрема у разі їх порушення (наприклад, у разі вчинення насильства у сім'ї), регулюються нормами адміністративного та кримінального права. Наголошено, що з урахуванням євроінтеграційних прагнень нашої держави сьогодні активізувалася робота у напрямі імплементації у національне законодавство положень міжнародних нормативно-правових актів у сфері захисту дитинства та материнства, що вимагає вироблення дієвих адміністративно-правових механізмів їх реалізації.

У підрозділі 1.3. *«Правові засади захисту дитинства та материнства в Україні та місце серед них норм адміністративного права»* акцентовано увагу на тому, що правові засади захисту дитинства і материнства представлені в нормативних актах різної галузевої належності. Охарактеризовано ключові нормативно-правові акти у цій сфері. Наголошено, що центральне місце, безперечно, посідають положення Конституції України, які закріплюють основні

права громадян та гарантії забезпечення їх дотримання. Не менш значущу роль відіграють міжнародно-правові акти, що визначають міжнародні та національні механізми захисту материнства і дитинства. Підкреслено, що безпосередньо на законодавчому рівні засади захисту материнства і дитинства включають у себе положення адміністративного, трудового, сімейного, кримінального права та права соціального забезпечення.

Доведено, що великий масив законодавчого базису містять норми адміністративного права. На них покладається значна роль у процесі державного регулювання механізмів захисту материнства і дитинства в Україні. За допомогою адміністративно-правових норм здійснюється організаційно-управлінська координація діяльності органів виконавчої влади з метою підтримки досліджуваних інститутів, а також упорядкування охоронних правовідносин, що виникають у разі прямого порушення легальних станів у галузі материнства чи дитинства. Таким чином, засади адміністративного захисту материнства і дитинства виступають «плацдармом» для подальшого розвитку системи забезпечення належного функціонування досліджуваних інститутів.

Розділ 2 «Зміст адміністративно-правового захисту дитинства та материнства в Україні» присвячено аналізу мети та напрямів адміністративно-правового захисту дитинства та материнства в Україні, характеристиці системи суб'єктів адміністративно-правового захисту дитинства та материнства в Україні, окресленню форм та методів адміністративно-правового захисту дитинства та материнства в Україні.

У підрозділі 2.1. *«Мета та напрями адміністративно-правового захисту дитинства та материнства в Україні»* аргументовано, що у сфері адміністративно-правового захисту дитинства і материнства є певні особливості, які полягають у наявності загальнонаціональної мети (стратегічного пріоритету), що поєднує ключові напрямки (цілі), які реалізуються визначеними суб'єктами публічної адміністрації шляхом виконання відповідних завдань (у тому числі дій правозахисного характеру).

Наголошено, що адміністративно-правовий захист дитинства та материнства, як напрямок державної політики щодо охорони та захисту дитинства і материнства, має комплексний, системний характер, що проявляється у наявності мети, напрямків, завдань, особливих ознак та принципів такого захисту, які в поєднанні із системою суб'єктів, формами та методами їх правотворчої та правозастосовної діяльності становлять основні засади адміністративно-правового захисту дитинства і материнства в Україні.

Визначено, що напрямки адміністративно-правового захисту дитинства і материнства за своєю природою є вказівками загального спрямування та передбачають певну конкретизацію задекларованої мети у національних програмах та їх відповідність основним міжнародним та європейським стандартам, тоді як завдання є більш визначеними і передбачають здійснення конкретних заходів правозахисного характеру органами публічної адміністрації різних сфер підпорядкування у межах основних напрямків захисту дитинства і материнства в Україні.

Доведено, що адміністративно-правовий захист дитинства та материнства на загальнодержавному рівні включає удосконалення нормативно-правової бази, у тому числі імплементацію норм міжнародного права та стандартів Ради Європи, що свідчить про постійну роботу заінтересованих органів влади у сфері зміцнення сім'ї, морального та фізичного здоров'я матерів та дітей, їх благополуччя та соціального захисту. Для досягнення мети адміністративно-правового захисту материнства та дитинства (тобто довгострокових цілей) органам публічної адміністрації на регіональному рівні необхідно послідовно виконувати визначені коротко- та середньострокові завдання та вживати відповідних заходів щодо створення сприятливого для матерів і дітей середовища, всебічної їх охорони та захисту як особливо вразливих категорій населення.

У підрозділі 2.2. «Система суб'єктів адміністративно-правового захисту дитинства та материнства в Україні» розкрито характерні ознаки, притаманні системі суб'єктів адміністративно-правового захисту дитинства та материнства в Україні. Аргументовано, що систему суб'єктів адміністративно-правового захисту дитинства і материнства в Україні становлять відповідні суб'єкти, до яких слід віднести такі, як: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, органи виконавчої влади, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, спеціальні установи, громадські і благодійні організації.

Визначено, що діяльність Кабінету Міністрів України полягає у формуванні державної політики у сфері захисту дитинства і материнства та відповідній координації органів виконавчої влади щодо реалізації такої політики.

Встановлено, що особливість адміністративно-правового статусу Міністерства соціальної політики України полягає в тому, що Міністерство є провідним органом виконавчої влади, що має владні повноваження у сфері розроблення та реалізації заходів адміністративно-правового захисту дитинства і материнства, які спрямовані на забезпечення основних прав, свобод та законних інтересів дітей та батьків та здійснюються як Міністерством, так і підпорядкованими йому органами і посадовими особами.

Розкрито специфіку діяльності: 1) органів опіки та піклування, які на регіональному та місцевому рівні уповноважені на виконання дій та заходів адміністративно-правового впливу щодо забезпечення прав, свобод та законних інтересів дітей та матерів; 2) служб у справах дітей, які безпосередньо відповідають за здійснення заходів з реалізації завдань адміністративно-правового захисту дитинства і материнства в межах конкретно визначених територіальних дільниць; 3) комісії з питань захисту прав дитини, яка здійснює заходи у напрямі реалізації консультативно-дорадчих повноважень щодо адміністративно-правового захисту дитинства і материнства.

Наголошено, що важливу роль у площині захисту дитинства і материнства відіграють: 1) приймальники-розподільники для дітей; 2) загальноосвітні школи та професійні училища соціальної реабілітації; 3) центри соціально-психологічної реабілітації дітей; 4) спеціальні виховні установи Державної кримінально-виконавчої служби України; 5) притулки для дітей; 6) соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка); 7) установи для тимчасового утримання бездоглядних або

безпритульних дітей. Проведений аналіз діяльності зазначених установ дозволив дійти висновку, що в частині адміністративно-правового захисту дитинства та материнства вони: 1) здійснюють правовиховну функцію, що включає повноваження у сфері освіти та соціальної реабілітації дітей з метою адаптації та реінтеграції дітей як законослухняних членів суспільства; 2) надають психологічну, медичну та педагогічну допомогу дітям, які постраждали внаслідок незаконних дій чи стали свідками правопорушення або опинилися в складних життєвих обставинах; 3) надають дітям соціальний, правовий, педагогічний та медичний супровід, який є достатнім для забезпечення їх життєдіяльності; 4) займаються всебічним розвитком дітей, організацією їх дозвілля та заохоченням комунікації між дітьми.

Підкреслено, що окремою конституційною інституцією у системі адміністративно-правового захисту дитинства і материнства є Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, діяльність якого спрямована на дотримання основних прав, свобод та законних інтересів дітей і матерів як особливо вразливих категорій населення, що здійснюється через реалізацію наглядових, контрольних та моніторингових повноважень у всіх сферах суспільного життя, з обов'язком реагування на порушення таких прав та інформування суспільства про стан захищеності дітей та матерів. Акцентовано увагу на тому, що Уповноважений Президента України з прав дитини також являє собою посадову особу зі спеціальним статусом, що поєднує конституційні повноваження та адміністративно-правові засоби їх реалізації, що направлені на захист дітей як найбільш вразливої категорії населення.

У підрозділі 2.3. «*Форми та методи адміністративно-правового захисту дитинства та материнства в Україні*» встановлено, що формами діяльності публічної адміністрації у сфері адміністративно-правового захисту дитинства та материнства в Україні є видання нормативних й індивідуальних адміністративних актів, а також здійснення інших юридично значущих дій, матеріально-технічних операцій, спрямованих на захист прав та інтересів дітей та матерів та їх культурний та фізичний розвиток.

Наголошено, що особливостями окремих форм діяльності публічної адміністрації у сфері адміністративно-правового захисту дитинства та материнства є примусове виконання судових рішень і рішень інших органів, оскільки в цій сфері спостерігаються найбільші проблеми щодо відновлення порушених прав дітей та матерів в Україні.

Аргументовано, що до методів адміністративно-правового захисту дитинства та материнства в Україні не належать методи заохочення і переконання, оскільки вони не використовуються при відновленні та попередженні протиправних посягань на права, свободи й законні інтереси цих осіб. Публічна адміністрація може використовувати весь арсенал адміністративно-запобіжних, адміністративно-попереджувальних заходів та адміністративного примусу, а також метод адміністративного контролю для досягнення загальних і спеціальних цілей адміністративно-правового захисту дітей та матерів в Україні.

Розділ 3 «Шляхи вдосконалення адміністративно-правових засад захисту дитинства та материнства в Україні» присвячений вивченню зарубіжного досвіду

захисту дитинства та материнства в Україні та можливостей його використання в Україні, окресленню напрямків оптимізації системи суб'єктів захисту дитинства та материнства в Україні в умовах реформування органів виконавчої влади, характеристиці напрямів удосконалення законодавства у сфері захисту дитинства та материнства в Україні.

У підрозділі 3.1. «Зарубіжний досвід захисту дитинства та материнства в Україні та можливості його використання в Україні» з метою повного та всебічного розгляду питання використання зарубіжного досвіду захисту дитинства та материнства в Україні проаналізовано особливості адміністративного захисту дитинства та материнства в зарубіжних країнах за такими напрямками: 1) захист материнства та дитинства, визначений організаційно-правовою бюджетною діяльністю країни; 2) захист материнства й дитинства в організаційно-правовій освітянській діяльності; 3) захист материнства й дитинства в контексті виявлення, запобігання та припинення правопорушень, пов'язаних із насильством у сім'ї. Зазначені напрями захисту материнства й дитинства розглянуто крізь призму права Європейського Союзу та особливостей його застосування у деяких країнах шенгенської зони (Швеції, Бельгії, Австрії, Іспанії, Німеччині), США та Канаді.

Проведений аналіз закордонного досвіду щодо захисту материнства й дитинства дозволив сформулювати шляхи вдосконалення національного адміністративного законодавства в частині оптимізації освітянської діяльності, виявлення, запобігання та припинення правопорушень, пов'язаних з насильством в сім'ї, а також збільшення розмірів бюджетних асигнувань на сферу, що аналізується.

У підрозділі 3.2. «Оптимізація системи суб'єктів захисту дитинства та материнства в Україні в умовах реформування органів виконавчої влади» наголошено, що вибір перспективних шляхів оптимізації системи суб'єктів захисту материнства та дитинства в Україні є необхідним з огляду на особливості сучасного розвитку державно-владних інститутів, усю ієрархію суспільних відносин, що виникають у сфері захисту дитинства та материнства, а також зважаючи на специфіку політико-правових засад децентралізації влади в контексті адміністративної реформи.

Встановлено, що оптимізація системи суб'єктів захисту материнства та дитинства в умовах реформування органів виконавчої влади – це сукупність дій, спрямованих на упорядкування завдань, функцій та повноважень, притаманних кожному органу виконавчої влади, що є суб'єктом захисту дитинства та материнства, створення ефективної моделі їх функціонування без дублювання повноважень та акумулювання всієї повноти влади в одній структурній одиниці.

Сформульовано пропозиції щодо оптимізації структури та діяльності окремих правоохоронних органів, зокрема органів Національної поліції України, у сфері захисту материнства і дитинства, а саме: 1) винесення ювенальної превенції в окремий підрозділ як органу, що безпосередньо здійснює роботу не лише з дітьми, а в цілому в родинному колі, попереджуючи негативний вплив як на дитину, так і на будь-якого члена сім'ї; 2) створення при ГУНП та відділах НП дозвільних підрозділів, які б опосередковано здійснювали профілактичну роботу в

молодіжному середовищі, за прикладом театру «Діти майбутнього» при ГУНП в Харківській області.

Запропоновано закріпити на рівні відповідного нормативно-правового акта низку специфічних, притаманних виключно інституту материнства і дитинства, вимог щодо ефективності кадрового забезпечення, врахування яких дозволить максимально якісно реалізувати свої повноваження органам виконавчої влади у досліджуваній сфері.

Аргументовано, що з метою оптимізації органів виконавчої влади, які виступають суб'єктами захисту материнства та дитинства в Україні, доцільно створити механізм перерозподілу державних коштів з урахуванням особливостей криміногенної ситуації в кожному окремому регіоні та тих соціальних програм, які в них прийняті та реалізуються. Так, зокрема, потребує збільшення коштів така регіональна програма, як Регіональна стратегія соціального захисту дітей.

У підрозділі 3.3. «Напрями вдосконалення адміністративного законодавства у сфері захисту дитинства та материнства в Україні» обґрунтовано необхідність приведення вітчизняного адміністративного законодавства у відповідність до реалій сьогодення з урахуванням економічних, політичних, культурних та правових реформ, що відбуваються останнім часом у нашій державі. Аргументовано, що досить суттєвим недоліком існуючого механізму формування та реалізації державної політики у сфері захисту дитинства та материнства в Україні є його переважна орієнтація на усунення, а не на попередження негативних явищ, які мають або можуть мати місце у цій сфері, що об'єктивно унеможливорює досягнення такого стану захисту прав жінок (матерів) та дітей, який би відповідав вимогам українського суспільства. Зважаючи на це запропоновано сформулювати такий адміністративно-правовий механізм, реалізація якого дозволить запровадити трирівневу систему захисту материнства та дитинства: 1) попередження правопорушень у визначеній сфері; 2) припинення правопорушень; 3) подолання негативних наслідків.

З метою оптимізації адміністративного законодавства у сфері захисту дитинства та материнства в Україні наголошено на необхідності створення Єдиного соціального вікна звернень громадян на базі місцевих управлінь соціальної політики та віддалених робочих місць (тобто єдиної узгодженої інформаційної системи, яка акумулює в собі узагальнену інформаційну базу щодо стану дотримання законодавства у сфері захисту материнства та дитинства); розширення компетенції регіональних центрів з надання адміністративних послуг, передбачивши можливість надання послуг соціального характеру, зокрема у сфері захисту дитинства та материнства.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання – визначення сутності та особливостей адміністративно-правових засад захисту дитинства та материнства в Україні, вироблено пропозиції та рекомендації щодо їх удосконалення. В результаті проведеного дослідження

сформульовано ряд висновків, пропозицій та рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети. Основні з них такі:

1. З'ясовано історичні передумови виникнення потреби у правовому захисті прав жінок та дітей. Доведено, що генеза становлення інституту захисту материнства і дитинства на території України характеризувалась поступовою та рівномірною еволюцією. Від самого початку механізм правового регулювання цих двох явищ був одним цілим з єдиним соціальним забезпеченням. Аргументовано, що основи соціального забезпечення дітей та жінок було закладено ще за часів існування Київської Русі. В подальші роки інститути державно-правової підтримки життєдіяльності населення України деталізувалися та розширювалися. Наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття материнство і дитинство відокремлюються від загального механізму соціального захисту населення та набувають власних засад правового захисту, що було обумовлено наступними детермінантами: а) впливом загальноєвропейських демократичних цінностей на відносини всередині Російської імперії, у складі якої знаходилась територія сучасної України; б) проведенням численних реформ керівництвом Російської імперії; в) посиленням соціальних рухів за права жінок; г) піднесенням питання правового регламенту освіти дітей. Протягом ХХ століття змінюється сам погляд міжнародної спільноти на проблематику материнства і дитинства, що наявно проявилось у прийнятті Загальної декларації прав людини та Декларації прав дитини. Встановлено, що найбільший розвиток питання захисту материнства і дитинства набуло за часів існування Радянського Союзу. В цілому розроблені за часів Радянського Союзу механізми правового регулювання захисту материнства і дитинства суттєво вплинули на національне законодавство незалежної України, яким сьогодні регулюються аналогічні питання.

2. Встановлено, що сьогодні правовий захист дитинства і материнства виступає не тільки суто нормативним механізмом, вираженим у положеннях конкретних офіційних актів, але також являє собою цілісну наукову проблематику, з приводу якої висувається багато доктринальних поглядів. Осередком явищ материнства і дитинства є сім'я, правовий (зокрема, соціальний) захист якої безпосередньо пов'язаний із забезпеченням існування суміжних категорій. Тож сучасний механізм підтримки досліджуваних інститутів націлено на регулювання відносин, які виникають у сім'ях, що знаходяться в скрутному матеріальному становищі, виховують малолітніх дітей, очікують на народження дітей тощо. Материнство, як об'єкт правового (зокрема, соціального) захисту, є важливою категорією, особливо враховуючи той факт, що від стану його захисту залежать добробут держави, демографічна ситуація в державі та процес поповнення суспільства молодими вихованими громадянами. Однак у жодному законодавчому акті не подано визначення поняття «материнство», що, безперечно, є вагомим недоліком у процесі забезпечення правовідносин, консолідованих даним терміном. Простіше кажучи, незрозумілим залишається питання про те, які саме правомочності необхідно захищати. Наголошено, що особливості правового захисту дитинства деталізовано в чинному законодавстві з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду в цій сфері, визначено головні цілі удосконалення існуючого

механізму захисту, а також систему заходів, за допомогою якої їх можна реалізувати. Зроблено висновок, що нормативна основа правового захисту материнства та дитинства є чітко структурованою, оскільки складається із положень актів соціального забезпечення, сімейного, трудового, адміністративного та кримінального законодавства.

3. Зроблено висновок, що правові засади захисту материнства і дитинства характеризуються виключною багатогранністю. Це значить, що їх підвалини можна знайти не тільки в рамках права соціального забезпечення, але й у складі інших галузей права: адміністративного, цивільного, сімейного, трудового, кримінального. У своїй сукупності вони становлять основу та, фактично, забезпечують функціонування механізму захисту материнства і дитинства. Чільне місце серед правових засад захисту посідають управлінські, адміністративні засади. Вони характеризуються певними особливостями, враховуючи їх галузеву належність. У даному випадку мова йде про цілеспрямований вплив на владних суб'єктів з метою організації та управління їх діяльністю, а також звичайних громадян, громадські організації задля забезпечення належного стану функціонування інститутів материнства і дитинства. Найбільший пріоритет у даному випадку мають такі питання: вироблення комплексної системи охорони та захисту прав дитини та батьків; розподіл функціональних обов'язків між посадовими особами в різних органах державної влади та місцевого самоврядування щодо захисту прав дітей та сімей, у яких є діти; формування ефективних механізмів реагування на порушення прав дитини, порушення права дитини на сім'ю; розроблення та реалізація державних програм, направлених на підтримку материнства і дитинства.

4. Проаналізовано адміністративно-правовий захист дитинства і материнства як ключову категорію діяльності органів публічної адміністрації у цій сфері через визначення її мети, напрямків та завдань. Наголошено, що чітке визначення меж відповідного адміністративно-правового захисту дозволить створити належні умови для ефективної реалізації комплексної державної політики щодо дитинства та материнства як загальнонаціонального стратегічного пріоритету в Україні.

Метою адміністративно-правового захисту дитинства і материнства визначено досягнення стану ефективного захисту матері та дитини, який передбачає здійснення органами публічної адміністрації дій владного характеру шляхом реалізації удосконалених адміністративно-правових норм, відповідно до визначених напрямків, які є вказівками загального спрямування та передбачають певну конкретизацію задекларованої мети у національних програмах та їх відповідність основним стандартам міжнародної та європейської політики захисту дитинства та материнства.

Аргументовано, що системний характер адміністративно-правового захисту означає наявність мети такого захисту як плану досягнення задекларованих цілей у визначених напрямках та завдань, що передбачають здійснення суб'єктами публічної адміністрації, які покликані реалізовувати державну політику у сфері захисту дитинства і материнства, певних дій шляхом застосування форм та методів управлінської діяльності у визначені терміни (строки) та з використанням визначених ресурсів.

5. Під системою суб'єктів адміністративно-правового захисту дитинства і материнства в Україні запропоновано розуміти сукупність взаємопов'язаних публічних адміністрацій, що делеговано виконують функції держави у сфері правового захисту дитинства і материнства, здійснюють відповідні повноваження та реалізують державну політику у сфері дитинства і материнства. Розкрито особливості адміністративно-правового статусу суб'єктів забезпечення захисту дитинства і материнства в Україні (Верховної Ради України, зокрема Уповноваженого з прав людини, Президента України, зокрема Уповноваженого з прав дитини, Кабінету Міністрів України, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, громадських і благодійних організацій).

6. Формами адміністративно-правового захисту дитинства та материнства в Україні визначено зовнішні способи вираження певних дій і процедур, що здійснюються органами державної влади в межах наданих їм повноважень через надання адміністративних послуг і здійснення управлінської діяльності, щодо створення усіх умов для фізичного, інтелектуального, культурного розвитку молодого покоління в Україні та надання якісних адміністративних послуг у даній сфері.

Під методами адміністративно-правового захисту дитинства та материнства в Україні слід розуміти способи, прийоми цілеспрямованого впливу норм адміністративного права на поведінку учасників адміністративно-правових відносин з метою досягнення кінцевих завдань адміністративно-правового захисту дитинства та материнства в Україні.

7. Проведений аналіз закордонного досвіду щодо захисту материнства й дитинства дозволив розробити шляхи вдосконалення національного адміністративного законодавства: 1) запровадження такої важливої гарантії безпеки потерпілого від насильства в сім'ї, як надзвичайного охоронного ордеру, який дозволяє терміново втрутитися в інцидент насильства і здійснити дієвий захист потерпілої особи негайно; 2) створення в системі підрозділів кримінальної поліції так званих відділів уповноважених у справах про насильство у сім'ї, які й розглядають справи про домашнє насильство (вузькоспеціалізований підрозділ надасть можливість більш якісно співпрацювати з дітьми та жінками, які опинились в так званій групі ризику та потребують більш якісного догляду); 3) з метою підтримання та захисту осіб, які постраждали від агресивних дій всередині сім'ї, будь то чоловік, дружина, дитина або інший близький родич, прийняття нормативно-правового акта «Про відшкодування збитків жертвам насильницьких проступків», що дозволить на законодавчому рівні убезпечити та гарантувати компенсаційні вимоги як за спричинену фізичну шкоду, так і за моральні страждання; 4) задля підтримки материнства та створення достатніх умов для розвитку дитини запровадження адміністративної послуги з надання освітніх послуг професійними нянями, які б здійснювали індивідуальну роботу з дітьми за рахунок фізичних осіб, тим самим поповнюючи держаний бюджет.

8. Аргументовано, що в умовах євроінтеграційних процесів, що відбуваються в Україні, оптимізація системи суб'єктів захисту материнства і дитинства має ґрунтуватися на досвіді країн ЄС та тих міжнародних нормативно-правових актах,

що були імplementовані нашою країною, зокрема в частині: чіткого розмежування функцій і завдань окремих суб'єктів захисту материнства і дитинства, розподіляючи їх на рівні (загальнодержавний, регіональний, місцевий); налагодження постійної взаємодії органів виконавчої влади та місцевого самоврядування з громадськістю шляхом вироблення механізму, який би включав в себе як функцію контролю за діяльністю органів виконавчої влади та місцевого самоврядування у сфері захисту дитинства та материнства, так і функцію дорадчого органу в особі громадськості; використання принципу прозорості, доброчесності та ефективності в діяльності органів виконавчої влади; вироблення дієвого механізму оцінювання ефективності діяльності суб'єктів захисту дитинства та материнства, оновлення існуючих підходів до вивчення базових критеріїв та показників, за якими відбувається оцінювання, та методів оцінювання.

9. З метою оптимізації національного адміністративного законодавства у сфері захисту материнства та дитинства обґрунтовано доцільність закріплення на рівні відповідних нормативно-правових актів таких питань: а) реорганізація функціональних засад діяльності органів виконавчої влади у напрямі визнання пріоритетності прав і свобод людини і громадянина та орієнтація їх діяльності у сфері захисту дитинства та материнства крізь призму надання адміністративних послуг; б) підвищення ролі громадськості у процесах формування державної політики у сфері захисту дитинства та материнства; в) залучення засобів масової інформації до підвищення значущості інституту материнства і дитинства в суспільстві; г) надання координаційних повноважень щодо організації спільної діяльності місцевих органів влади та громадськості у сфері захисту материнства та дитинства до компетенції місцевих органів виконавчої влади; д) впровадження сучасних досягнень інформаційно-технічного прогресу в діяльність територіальних органів Міністерства соціальної політики України, наприклад встановлення та спрощення системи подачі заяв щодо надання та призначення матеріальної допомоги при народженні, встановлення системи подачі та обробки інформації крізь електронну систему «довіри», де кожен бажаючий має можливість не лише звернутися щодо надання допомоги, а й анонімно повідомити про факти порушення норм щодо захисту материнства та дитинства, що надасть можливість статистично виокремити динаміку проведеної політики у сфері захисту материнства та дитинства та здійснити громадський моніторинг проведення реформ; е) підвищення уваги з боку суб'єктів захисту дитинства та материнства, у першу чергу, правоохоронних органів, до осіб, що знаходяться в зоні ризику (діти-інваліди, діти-сироти, особи з неблагополучних сімей).

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Бухтіярова І. Г. Норми адміністративного права в системі правових засад захисту дитинства та материнства в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. № 3 (9). Т. 3. С. 183–187.

2. Бухтіярова І. Г. Щодо оптимізації системи суб'єктів захисту дитинства та материнства в Україні в умовах євроінтеграційних процесів. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Вип. 2. Т. 3. С. 83–89.

3. Бухтіярова І. Г. Опыт стран ЕС по защите детства и материнства, а также возможности его использования в Украине. *Право и Политика*. 2016. № 4. С. 77–82. (Кыргызская Республика).

4. Бухтіярова І. Г. Цель и направления административно-правовой защиты детства и материнства в Украине. *Право и Закон*. 2017. № 2. С. 107–112. (Кыргызская Республика).

5. Бухтіярова І. Г. Загальна характеристика суб'єктів адміністративно-правового захисту дитинства і материнства в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 4. С. 90–97.

6. Бухтіярова І. Г. Сучасний стан захисту дитинства та материнства в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2017. Вип. 2. Т. 3. С. 112–117.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Бухтіярова І. Г. Генезис правового механізму правового регулювання миротворчої діяльності України. *Новітні тенденції сучасної юридичної науки: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 4–5 груд. 2015 р.)*. Дніпропетровськ: ГО «Правовий світ», 2015. С. 76–78.

8. Бухтіярова І. Г. Особливості захисту дитинства та материнства в країнах Європейського Союзу та можливості використання закордонного досвіду в Україні. *Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи: міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 11–12 берез. 2016 р.)*. К.: Центр прав. наук. дослідж., 2016. С. 25–28.

9. Бухтіярова І. Г. Особливості сучасного етапу захисту дитинства та материнства в Україні. *Сучасне правотворення: питання теорії та практики: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 3–4 черв. 2016 р.)*. Дніпро: ГО «Правовий світ», 2016. С. 23–24.

10. Бухтіярова І. Г. Перспективні шляхи оптимізації системи суб'єктів захисту дитинства та материнства в Україні. *Сучасні тенденції в юридичній науці України та зарубіжних країн: матеріали наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 23–24 верес. 2016 р.)*. Запоріжжя: Запорізь. міська громад. орг. «Істина», 2016. С. 16–18.

11. Бухтіярова І. Г. Правові засади захисту дитинства та материнства в Україні та місце серед них норм адміністративного права. *Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 20–21 січ. 2017 р.)*. Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2017. С. 41–45.

12. Бухтіярова І. Г. Система суб'єктів адміністративно-правового захисту дитинства і материнства в Україні. *Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги сьогодення: матеріали наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 28–29 лип. 2017 р.)*. Запоріжжя: Запорізь. міська громад. орг. «Істина», 2017. С. 71–74.

АНОТАЦІЯ

Бухтіярова І. Г. Адміністративно-правові засади захисту дитинства та материнства в Україні. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2018.

Дисертацію присвячено аналізу сутності та особливостей адміністративно-правового регулювання захисту дитинства та материнства в Україні. Розкривається генеза становлення інституту захисту дитинства та материнства в Україні. Надається характеристика сучасного стану захисту дитинства та материнства в Україні. Опрацьовуються правові засади захисту дитинства та материнства в Україні та визначається місце серед них норм адміністративного права. Визначається мета та розкриваються напрями адміністративно-правового захисту дитинства та материнства в Україні. Надається характеристика системи суб'єктів адміністративно-правового захисту дитинства та материнства в Україні. Окреслюються форми та методи адміністративно-правового захисту дитинства та материнства в Україні. Узагальнюється зарубіжний досвід захисту дитинства та материнства та окреслюються можливості його використання в Україні. Пропонуються перспективні напрями оптимізації системи суб'єктів захисту дитинства та материнства в Україні в умовах реформування органів виконавчої влади. Надаються пропозиції та рекомендації, спрямовані на удосконалення адміністративного законодавства у сфері захисту дитинства та материнства в Україні.

Ключові слова: дитинство, материнство, захист, охорона, оцінювання ефективності, адміністративно-правове регулювання, адміністративне законодавство, взаємодія, суб'єкти, форми, методи, оптимізація, удосконалення, реформування.

АННОТАЦИЯ

Бухтиярова И. Г. Административно-правовые основы защиты детства и материнства в Украине. – *Квалификационный научный труд на правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 «административное право и процесс; финансовое право, информационное право». – Научно-исследовательский институт публичного права, Киев, 2018.

Диссертация посвящена анализу сущности и особенностей административно-правового регулирования защиты детства и материнства в Украине. Дается характеристика этапов генезиса становления института защиты материнства и детства в Украине, что позволило выяснить предпосылки возникновения потребности в правовой защите различных слоев населения (в том числе женщин и детей), рассмотреть основные тенденции правовых и организационных форм защиты материнства и детства на разных исторических этапах, предложить пути повышения эффективности реализации положений административного

законодательства, которое определяет особенности защиты материнства и детства в Украине, в частности с учетом европейских стандартов в этой сфере. Совершенствуется понимание современного состояния защиты детства и материнства в Украине как составного элемента правового механизма обеспечения надлежащего функционирования института семьи в целом. Аргументируется, что важным элементом правовой защиты детства и материнства в государстве выступает социальное обеспечение соответствующих слоев населения. Устанавливается место норм административного права в системе правовых основ защиты детства и материнства в Украине. Аргументировано, что положения административного законодательства осуществляют управленческо-организационное воздействие на отношения, связанные с деятельностью государственных служащих в сфере правового обеспечения материнства и детства, а также его нормы имеют преимущественно охранное направление и действуют только в случае реального нарушения легального состояния исследуемых институтов.

Дается характеристика цели административно-правовой защиты детства и материнства, под которой предлагается понимать достижение состояния эффективной защиты матери и ребенка, которая предусматривает осуществление органами публичной администрации действий управленческого характера путем реализации усовершенствованных административно-правовых норм, соответствующих основным стандартам европейской политики защиты детства и материнства. Раскрываются направления административно-правовой защиты детства и материнства в Украине. Обосновывается вывод, согласно которому система субъектов административно-правовой защиты детства и материнства в Украине представляет собой совокупность взаимосвязанных публичных институтов, которые структурно относятся к разным ветвям власти, имеют отличное подчинение и делегированно выполняют функции государства в сфере правовой защиты детства и материнства, осуществляют соответствующие полномочия и реализуют государственную политику в сфере детства и материнства. Дается характеристика системы субъектов административно-правовой защиты детства и материнства в Украине. Раскрываются особенности форм деятельности органов публичной администрации в сфере административно-правовой защиты детства и материнства в Украине, что является классическим выражением их административной деятельности по осуществлению исполнительно-распорядительной деятельности и предоставлению административных услуг с целью восстановления или недопущения нарушения прав, свобод или законных интересов детей и матерей в Украине.

Обобщается зарубежный опыт защиты детства и материнства и определяются возможности его использования в Украине, что дало возможность выделить нормы, выполнение которых позволяет создать условия для обновления существующего административно-правового механизма защиты детства и материнства в Украине. Предлагаются перспективные направления оптимизации системы субъектов защиты детства и материнства в Украине в условиях реформирования органов исполнительной власти. Дается характеристика современного этапа

административной реформы в государстве, что позволило выделить и раскрыть ее направления, имеющие непосредственное отношение к оптимизации системы субъектов защиты детства и материнства в Украине, в частности в части предоставления административных услуг уполномоченными субъектами на общегосударственном, региональном и местном уровнях. Предоставляются предложения и рекомендации, направленные на совершенствование административного законодательства в сфере защиты детства и материнства в Украине.

Ключевые слова: детство, материнство, защита, охрана, оценка эффективности, административно-правовое регулирование, административное законодательство, взаимодействие, субъекты, формы, методы, оптимизация, совершенствование, реформирование.

SUMMARY

Bukhtiarova I. G. Administrative and Legal Principles of Protecting Childhood and Motherhood in Ukraine. – *Qualifying scientific work as the manuscript.*

Thesis for a Candidate Degree in Law, specialty 12.00.07 «Administrative Law and Process; Financial Law; Information Law». – Research Institute of Public Law, Kiev, 2018.

The dissertation is focused on the analysis of the essence and peculiarities of administrative and legal regulation of protecting childhood and motherhood in Ukraine. The genesis of legal principles for the protection of childhood and motherhood in Ukraine has been revealed. The author has provided the characteristics of the current state of protecting childhood and motherhood in Ukraine. Legal principles for the protection of childhood and motherhood in Ukraine have been elaborated; and the place of the norms of administrative law among them has been defined. The author has determined the objective and has revealed the directions of administrative and legal protection of childhood and motherhood in Ukraine. Characteristics of the system of subjects of administrative and legal protection of childhood and motherhood in Ukraine have been provided. The forms and methods of administrative and legal protection of childhood and motherhood in Ukraine have been outlined. International experience of protecting childhood and motherhood has been generalized; and the possibilities of its implementation in Ukraine have been outlined. The author has suggested perspective directions for the optimization of the system of subjects of protecting childhood and motherhood in Ukraine in the conditions of reforming executive authorities. Propositions and recommendations aimed at improving administrative legislation in the field of protecting childhood and motherhood in Ukraine have been provided.

Keywords: childhood, motherhood, defense, protection, evaluation of efficiency, administrative and legal regulation, administrative legislation, interaction, subjects, forms, methods, optimization, improvement, reforming.